

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ในองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงนโยบายแบบมีส่วนร่วม (participatory policy research) ซึ่งมีกระบวนการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา 3 วิธี ดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบาย การบริหารจัดการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จากประชากรในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 รวม 37,517 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie R.V. & Morgan D.W. (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,492 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) จากประชากร ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งหลังจากที่ได้จัดทำเป็นเครื่องมือแล้วได้มีการนำไปพัฒนาคุณภาพด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของเครื่องมือโดยมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.9765 การเก็บรวบรวมข้อมูล จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถาม ไปให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนระหว่างวันที่ 16 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 11 ธันวาคม 2552 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืน 1,492 ฉบับ

คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามปลายเปิดใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ (in-depth interview of expert) เพื่อพิจารณาเสนอแนะเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ใน 5 ด้าน ดำเนินการระหว่างวันที่ 12 - 22 กรกฎาคม 2553 โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 8 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 2 คน ได้แก่กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำข้อมูลที่ได้ไปปรับรูปแบบเชิงสมมติฐานเบื้องต้น นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไข และนำไปตรวจสอบความตรงของข้อมูล

1.3 การศึกษาพหุกรณี (multi-case study) ผู้วิจัยได้กำหนดสถานศึกษาเป้าหมายเป็นกรณีศึกษา ซึ่งการเลือกสถานศึกษาดังแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีคุณภาพ เป็นการเลือกศึกษาดังแบบที่ใช้กระบวนการสุ่มตัวอย่างบนพื้นฐานของทฤษฎี (operational construct sampling) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนด คือ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีกระบวนการบริหารจัดการเป็นที่ยอมรับ มีความโดดเด่น และมีกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของเด็ก โดยองค์รวมเหมาะสมตามแนวคิดทฤษฎี ทำให้ได้ข้อสรุปเชิงประจักษ์ตามเกณฑ์การพิจารณาสถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง โดยใช้ข้อมูลจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 คือ โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 คือ โรงเรียนชุมชนบ้านหนองย่างฉั้น อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม โรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 คือ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินงานเก็บข้อมูลด้วยตนเองในเดือนมีนาคม 2553 ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in - depth interview) การสังเกตและจดบันทึก (observation and field - note) และการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาพหุกรณีครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เป็นหลัก กล่าวคือ การวิเคราะห์เอกสารจะเป็นการอ่านจับใจความและบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูล เนื้อหาส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับบริบทของสถานศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการของสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา และการวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์จะเป็นการอ่านจากบันทึกภาคสนามและการถอดเทปหลังการสัมภาษณ์ สำหรับข้อมูลบางส่วนเป็นการยกข้อความที่เป็นตอนสำคัญที่ผู้ให้

สัมภาษณ์กล่าวถึงเพื่อเป็นการสนับสนุนสาระสำคัญของการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ การบริหารจัดการศึกษาการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในองค์ประกอบการบริหารงาน ด้านต่าง ๆ ที่ศึกษา

2. ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตรวจสอบร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตรวจสอบร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ ของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา 3 วิธี ดังนี้

2.1 การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (focus group discussion) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะต่อร่างและตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ คือ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบาย ของการจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ภายใต้กรอบการพัฒนา ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ซึ่งดำเนินการเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2553 ณ ห้อง 1412 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.2 การสนทนากลุ่มเป้าหมาย (focus group discussion) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทุกภาคส่วน ได้มีส่วนร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะต่อร่างและตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบาย ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้คือ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบายของการจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ภายใต้กรอบการพัฒนา 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยผู้ที่มี ส่วนได้เสียทุกภาคส่วน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) บุคลากรภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร และครูผู้สอน 2) กลุ่มบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศึกษานิเทศก์ 3) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียอื่น คือ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ และผู้ปกครอง รวมทั้งหมด 27 คน ซึ่งดำเนินการ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2.3 การประชาพิจารณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (public hearing of stakeholders) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะต่อร่างและตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายตามองค์ประกอบ ที่กำหนดไว้ คือ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบาย ของการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับ คุณภาพการเรียนรู้ภายใต้กรอบการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุก

ภาคส่วน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) บุคลากรภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร และครูผู้สอน 2) กลุ่มบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น 3) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น คือ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งไม่ใช่บุคคลเดิมตาม ข้อ 2 ในขั้นตอนที่ 2 รวมทั้งหมด 60 คน ในการประชาพิจารณ์ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลโดยใช้ power point พร้อมทั้งเอกสารประกอบการประชาพิจารณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการ ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยเชิงนโยบาย และผลการวิจัยจากการศึกษาเชิงสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพหุกรณีในขั้นตอนที่ 1 ประกอบกับ ผลการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ตามข้อ 1 และผลการสนทนากลุ่มเป้าหมาย ตามข้อ 2 ในขั้นตอนที่ 2 เพื่อให้ผู้ร่วมประชาพิจารณ์ จะได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและพิจารณาเสนอแนะสำหรับการพัฒนาร่างและตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ การสนทนากลุ่มเป้าหมาย การประชาพิจารณ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในขั้นตอนที่ 2 ใช้เกณฑ์การพิจารณา ตามหลักของ Guskey (2000) ซึ่งพิจารณาจากด้านความเหมาะสม (propriety) ด้านความเป็นไปได้ (feasibility) ด้านความสอดคล้อง (congruity) และด้านประโยชน์ (utility) จำแนกตามองค์ประกอบ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ภายใต้กรอบการยกระดับคุณภาพนักเรียน 5 ด้าน

3. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ใน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ประกอบด้วย 5 เป้าหมาย 13 แนวทางและกลไกเชิงนโยบาย ด้านสติปัญญา ประกอบด้วย 4 เป้าหมาย 8 แนวทางและกลไกเชิงนโยบาย ด้านอารมณ์ ประกอบด้วย 4 เป้าหมาย 11 แนวทางและกลไกเชิงนโยบาย ด้านสังคม ประกอบด้วย 3 เป้าหมาย 10 แนวทางและกลไกเชิงนโยบาย และด้านคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 2 เป้าหมาย 6 แนวทางและกลไกเชิงนโยบาย ดังนี้

3.1 เป้าหมาย

มีเป้าหมาย 18 ประการ ได้แก่ 1) สุขภาพอนามัยแข็งแรงออกกำลังกายสม่ำเสมอและเห็นคุณค่าความสำคัญของการออกกำลังกาย 2) รู้คุณค่าและความสำคัญของการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย 3) น้ำหนัก ตามเกณฑ์มาตรฐาน (นักเรียนชาย-หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะต้องมีน้ำหนัก 29 กิโลกรัมและ 32 กิโลกรัม นักเรียนชาย-หญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีน้ำหนัก 46 กิโลกรัม และ 44 กิโลกรัม) 4) ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน (นักเรียนชาย-หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะต้องมีส่วนสูง 140 เซนติเมตร และ 143 เซนติเมตร นักเรียนชาย-หญิง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีส่วนสูง 163 เซนติเมตร และ 154 เซนติเมตร) 5) รู้และเข้าใจหลักการในการพัฒนาด้านร่างกาย 6) สามารถสื่อความคิด ผ่านการพูดเขียน หรือนำเสนอด้วยวิธีการต่าง ๆ 7) ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์ 8) ความสามารถในการคิดหาเหตุผลคิดวิเคราะห์และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 9) ความสามารถในการตัดสินใจและเลือกแนวทางการแก้ปัญหา 10) การตระหนักรู้การควบคุมอารมณ์ของตนเอง 11) การควบคุมและการแสดงออกทางอารมณ์ 12) การตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น 13) มีสุนทรียภาพทางอารมณ์ 14) มีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น 15) รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 16) มีทักษะชีวิต 17) ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 18) ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้องเป็นที่ยอมรับของสังคม

3.2 แนวทาง

มีแนวทาง 48 ประการ คือ 1) สร้างบรรยากาศในสถานศึกษาที่ผ่อนคลาย สะอาด ถูกสุขลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการออกกำลังกาย 2) ส่งเสริมให้นักเรียนมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดีและเจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย 3) ส่งเสริมพัฒนาการทางสุขภาพและพัฒนาการทางการเคลื่อนไหว 4) สร้างภูมิคุ้มกันโรค 5) สร้างอาคารเรียน อาคารประกอบในเนื้อที่ที่เหมาะสม และมีระบบ 6) มีน้ำดื่มสะอาด และมีน้ำใช้เพียงพอ 7) ส่งเสริมการรับประทานอาหารครบหมู่ และในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการ 8) มีหลักสูตร/แผนงาน/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาทางร่างกาย 9) ส่งเสริมระบบดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัยและภาวะโภชนาการของนักเรียน 10) มีหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาทางร่างกาย 11) จัดระบบดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย และภาวะโภชนาการของนักเรียน 12) มีหลักสูตร/แผนงาน/โครงการและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาทางร่างกาย 13) ส่งเสริมกิจกรรมเตรียมความพร้อมด้านร่างกายให้ถูกต้องตามหลักการออกกำลังกาย 14) ส่งเสริมกิจกรรมตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม 15) จัดกิจกรรม โดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาการเด็กภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลายและอบอุ่น 16) ส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์ผู้เรียนและจัดระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 17) ส่งเสริมกิจกรรมตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม 18) วิเคราะห์ผู้เรียนและจัดระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 19) ส่งเสริมกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม 20) วิเคราะห์ผู้เรียนและจัดระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 21) จัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม

22) มีหลักสูตร/กิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้ตนเองมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองในแง่ดี และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้นได้ 23) จัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าในตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง ภาระหน้าที่และชื่นชมตนเองในแง่ดี 24) เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นประชาธิปไตย ให้ความสำคัญและการรับฟัง 25) เสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาวิถีภาวะทางอารมณ์ 26) ส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาทางอารมณ์อย่างหลากหลาย เช่น การเยี่ยมบ้าน การโทรศัพท์แจ้งข่าวดี และส่งจดหมายไปทางบ้าน การเชิญผู้ปกครองมาเข้าร่วมกิจกรรม การใช้ บทสนทนาประจำวัน และการทักทายอย่างสม่ำเสมอ การส่งข่าวสารความสุข การฟังนักเรียนพูด และการสนับสนุนให้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ 27) ให้แรงเสริมโดยครูและผู้เกี่ยวข้อง เช่น การให้รางวัล กำลังใจ หรือคำชมเชย 28) สร้างกิจกรรมการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันความสามารถในการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกับผู้อื่น 29) ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร 30) ส่งเสริมครูให้ช่วยเหลือผู้เรียนได้เข้าใจความรู้สึก อารมณ์ของตน 31) เสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาวิถีภาวะทางอารมณ์ 32) ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะดนตรี/นาฏศิลป์/กีฬาและนันทนาการ 33) เสริมสร้างกระบวนการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างตัวบุคคล 34) ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสร่วมทำงานกับเพื่อน ทั้งในห้องเดียวกันหรือ เพื่อนต่างห้องในโรงเรียนเดียวกัน 35) ส่งเสริมให้นักเรียนอยู่ร่วมกับเพื่อนอย่างมีความสุข 36) ปลุกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 37) สร้างความเป็นผู้นำของนักเรียนโดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย 38) สร้างบรรยากาศการได้รับความไว้วางใจจากครูและเพื่อน 39) สถานศึกษาสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย 40) สร้างบรรยากาศการได้รับความไว้วางใจจากครูและเพื่อน 41) สถานศึกษาสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย 42) ปลุกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง 43) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมในด้านคุณธรรมจริยธรรม 44) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจากตัวอย่างที่ดี 45) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนา การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 46) เสริมสร้างการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย 47) ส่งเสริมการมีเครือข่ายบิดามารดา ผู้ปกครอง ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 48) ส่งเสริมกิจกรรมปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3.3 กลไกเชิงนโยบาย

มีกลไกเชิงนโยบาย ดังนี้ โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โครงการพัฒนาอนามัยโรงเรียนและสิ่งแวดล้อม โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โครงการสร้างความตระหนัก โครงการพัฒนาภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ โครงการพัฒนาหลักสูตรและงานวิชาการ โครงการอาหารกลางวัน โครงการแนะแนวการศึกษา โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โครงการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ โครงการ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษวันละคำ โครงการโรงเรียน 3 ภาษา (ภาษาไทย เวียดนาม ภาษาอังกฤษ) โครงการเรียนรู้ด้วย ICT โครงการแข่งขันทักษะวิชาการ โครงการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ โครงการส่งเสริมรักการอ่าน โครงการจัดระบบดูแลนักเรียน โครงการเข้าค่ายวิชาการ โครงการติวเข้ม โครงการสอนเสริม โครงการโรงเรียนสีขาว โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โครงการสร้างสัมพันธ์ภาพชุมชน โครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการยกย่องคนดี โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการแนะแนวการศึกษา โครงการเข้าค่าย โครงการโฮมรูม โครงการประเพณีท้องถิ่น โครงการหารายได้ระหว่างเรียน โครงการส่งเสริมการมีวินัยในโรงเรียน โครงการ TOBE NUMBER ONE โครงการเครือข่ายสังคม โครงการการเงินส่วนบุคคล โครงการเข้าค่ายคุณธรรม โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โครงการคุณธรรมนำความรู้/เศรษฐกิจพอเพียง โครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน โครงการอบรมจริยธรรม โครงการเข้าวัดวันอาทิตย์ โครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน โครงการออมทรัพย์การเงินส่วนบุคคล

4. การอภิปรายผล

จากการวิจัยที่เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการอภิปรายผล 2 ประเด็น คือ 1) ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย และ 2) ประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

4.1 ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักการสำคัญ 3 ประการคือ 1) หลักการวิจัยแบบผสม (mixed methodology) เพื่อให้ได้ข้อมูลในการยกย่องข้อเสนอเชิงนโยบายจากหลากหลายแหล่งตามหลักสามเส้า (triangulation) ในการศึกษาบริบทในชั้นตอนแรก 2) หลักการมีส่วนร่วม (participation) จากบุคคลระดับฐานราก (grounded or grass root) ตามระเบียบวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory policy research : PPR) เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ในขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบาย 3) หลักการกำหนดนโยบายตามลักษณะของนโยบายที่ดี คือ (1) มีเป้าหมายที่ส่งผลประโยชน์แก่องค์กรหรือประชาชนในส่วนรวมมากที่สุด (2) ได้มาจากการถกแถลงถึงความสำคัญของปัญหาหรือความต้องการ และ (3) ครอบคลุมภารกิจทุกด้าน มีความสอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน (4) มีเป้าหมาย แนวทาง กลวิธีที่ดี ดำเนินการได้เร็วที่สุดและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด (5) มีเนื้อหาหลักในการทำงานและเนื้อหาอื่น ควรจะเป็นหลักในการประเมินความสำเร็จ ได้ด้วยดีที่คำนึงถึงทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และ (6) เป็นข้อความ

ที่ชัดเจน ถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติได้โดยง่ายและมีความเข้าใจตรงกัน ตามทัศนะของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2553ก)

ยึดหลักการวิจัยแบบผสม (mixed methodology) เพื่อให้ได้ข้อมูลในการยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายจากหลากหลายแหล่ง ตามหลักสามเส้า (triangulation) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงประมาณและเชิงคุณภาพในเวลาเดียวกันในขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาบริบทในขั้นตอนแรกนั้น ได้ดำเนินการวิจัย 3 วิธีการเพื่อศึกษาบริบทการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ การศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) การสนทนากลุ่มเป้าหมาย (focus group discussion) และการศึกษาพหุกรณี (multi-case study) สถานศึกษาต้นแบบ 3 แห่ง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งสามวิธีดังกล่าวทำให้มั่นใจได้ว่า ทำให้ได้ข้อมูลมาประกอบการพิจารณาจัดทำร่างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเป็นไปอย่างครอบคลุม มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหา ตลอดจนมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ตลอดจนจะเป็นที่ยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วย

ในกรณียึดหลักการมีส่วนร่วม (participation) ตามระเบียบวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory policy research: PPR) ตามทัศนะของวิโรจน์ สารรัตนะ (2553ก) ที่ใช้หลักการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มาร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ และร่วมกันให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนแรกมาใช้ประกอบการพิจารณาเสมือนเป็นการวิเคราะห์อิทธิพลและทำที่การสนับสนุนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไปด้วยในตัว ขณะเดียวกันก็พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของข้อเสนอเชิงนโยบายไปด้วย จากเกณฑ์ความเป็นไปได้ (feasible) และเกณฑ์การยอมรับ (acceptable) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีตามหลักการมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดความมีพันธะผูกพันต่อการนำไปปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และกระบวนการวิจัยยังได้อาศัยแนวคิดรูปแบบการกำหนดนโยบายตามทัศนะของ Razik & Swanson (2001 อ้างถึงในวิโรจน์ สารรัตนะ, 2553ก) ที่กำหนดไว้ในหลายรูปแบบคือ รูปแบบกลุ่ม (group model) ที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมและการหาจุดร่วมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยอาศัยหลักการเสียงข้างมาก การประนีประนอมหรือการเจรจาต่อรอง รูปแบบระบบ (system model) ยึดแนวคิดที่ว่านโยบายเป็นปัจจัยป้อนออก (output) ที่เกิดจากปัจจัยป้อนเข้า (input) ของปัญหา ความต้องการหรือข้อเรียกร้องจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในองค์กรหรือสังคม แล้วมีกระบวนการ (process) ของโครงสร้างองค์กรหรือสังคมที่กำหนดเป็นนโยบายออกมา รูปแบบกระบวนการ (process model) การยึดหลักการมีส่วนร่วม (participation) จากบุคคลในระดับฐานราก (grounded or grass root) เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ความเหมาะสม ความสอดคล้อง มีประโยชน์ และความเป็นไปได้และการยอมรับ ในขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งเป็น

ขั้นตอนการตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งจะเห็นได้จากผู้วิจัยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่มเป้าหมาย โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) บุคลากรภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร และครูผู้สอน 2) กลุ่มบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศึกษานิเทศก์ 3) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น คือ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน เพื่อเข้าร่วมการตรวจสอบและพัฒนา จำนวน 27 คน เพื่อร่วมกันตรวจสอบร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ในองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งกระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอนดังกล่าว ใช้หลักการมีส่วนร่วมและการพัฒนาจากบุคคลระดับฐานรากที่สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการต่าง ๆ เช่น หลักการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบ (system theory) การบริหารงานแบบเน้นวัตถุประสงค์ (management by objective: MBO) หลักการบริหารโดยรวม (total quality management : TQM) หลักการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school - based management) หลักธรรมาภิบาล (good governance) หลักการบริหารแบบ CEO (chief executive office) หลักการบริหารแบบร่วมมือ (collaborative management) หลักการบริหารแบบบูรณาการ (integrated management) หลักการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (shared decision making) หลักการจัดการแบบล่างสู่บน (bottom-up approach) หลักการจัดการความรู้ (knowledge management: KM) ซึ่งหลักการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหลักการที่จะก่อให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ และร่วมกันให้ข้อเสนอแนะที่จะนำเอาสิ่งที่ร่วมกันกำหนดคนนั้นไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลได้ดีกว่า

ยึดหลักการกำหนดนโยบายตามลักษณะของนโยบายที่ดี ตามทัศนะของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2553ก) คือ 1) นโยบายที่ดีต้องมีเป้าหมาย ที่ส่งผลประโยชน์แก่องค์กรหรือประชาชน โดยส่วนรวมมากที่สุด 2) นโยบายที่ดีควรได้มาจากการถ่วงถองถึงความสำคัญของปัญหาหรือความต้องการ 3) นโยบายที่ดีควรจะครอบคลุมภารกิจทุกด้านและควรมีความสอดคล้อง สนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ขัดแย้งกัน 4) นโยบายที่ดีควรประกอบด้วย เป้าหมาย แนวทาง และกลวิธีที่ดี ดำเนินการได้เร็วที่สุด และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด 5) นโยบายที่ดีนอกจากจะมีเนื้อหาเป็นหลักในการทำงานแล้ว เนื้อหาดังกล่าวควรจะเป็นหลักในการประเมินความสำเร็จทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 6) นโยบายที่ดีจะเป็นข้อความที่ชัดเจน ถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติโดยง่ายและมีความเข้าใจตรงกัน ซึ่งคล้ายคลึงกับ สมคิด พรหมจ้อย (2550) กล่าวว่า การกำหนดนโยบายเพื่อให้ได้นโยบายที่ดีมีเกณฑ์ที่สำคัญ 7 ประการคือ 1) นโยบายจะต้องแสดงทิศทางในการปฏิบัติที่ชัดเจนว่าจะให้ทำอะไร อย่างไร 2) แสดงจุดเน้นและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ 3) เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน 4) มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้ง

ทางกายภาพ ทางเทคนิค และสามารถบริหารงานได้ 5) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการในการพัฒนาอย่างแท้จริง 6) สอดคล้องกับนโยบายระดับสูงหรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง 7) เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของหน่วยงานอย่างแท้จริงหรือโดยตรง ส่วนทวีป ศิริรัศมิ (2544) ได้กล่าวถึงลักษณะของนโยบายที่ดีไว้ 9 ประการ คือ 1) นโยบายที่ดีจะต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง มิใช่ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้กำหนดนโยบาย แต่ทั้งนี้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะหรือปฏิบัติต่าง ๆ จากภายนอกก็ควรนำมาพิจารณาในการกำหนดนโยบายด้วยเช่นเดียวกัน 2) นโยบายที่ดีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน และสามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ได้ 3) นโยบายที่ดีจะต้องได้รับการกำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงาน โดยการกำหนดกลวิธีในการปฏิบัติไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถตีความแล้วนำไปปฏิบัติตามความสามารถ สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ และเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ 4) นโยบายที่ดีจะต้องมุ่งสนองประโยชน์ให้กับบุคคลโดยรวม และจัดลำดับตามความสำคัญและความจำเป็นก่อน-หลังในการปฏิบัติ 5) นโยบายที่ดีจะต้องเป็นถ้อยคำหรือข้อความที่กะทัดรัด ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและแถลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกทุกคนและทุกระดับชั้นในหน่วยงานสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน 6) นโยบายที่ดีจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของวัตถุประสงค์และมีความยืดหยุ่น สามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ใหม่ ๆ เสมอ 7) นโยบายที่ดีจะต้องเป็นจตุรรวมหรือศูนย์ประสานสัมพันธ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร กล่าวคือ หน่วยงานต่างๆสามารถใช้นโยบายเป็นหลักการในการปฏิบัติภารกิจของตน และใช้เป็นแนวทางในการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ซึ่งมีการกิจที่แตกต่างกันออกไปได้ในขณะเดียวกัน 8) นโยบายที่ดีจะต้องครอบคลุมไปถึงสถานการณ์ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย 9) นโยบายที่ดีจะสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์กร กล่าวคือ จะต้องสอดคล้องกับระเบียบกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากผลการตรวจสอบร่างข้อเสนอเชิงนโยบายจากการสนทนากลุ่มเป้าหมายในวันที่ 10 กันยายน 2553 ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และจากการประชาพิจารณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดำเนินการเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2553 ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 การประชุมทั้งสองครั้งมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นร่างข้อเสนอเชิงนโยบายที่ดี มีความสอดคล้อง มีความเหมาะสม มีประโยชน์ ความเป็นไปได้ และเป็นที่ยอมรับ และมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในบางประเด็น เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่ดี สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีและก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

หลักการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขั้นตอนการตรวจสอบความเป็นไปได้ ซึ่งก่อให้เกิดความมีพันธะผูกพันต่อการนำข้อเสนอเชิงนโยบายเกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติ โดยได้รับคำยืนยันจากคำกล่าวตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายของผู้เข้าร่วมประชุมที่กล่าวว่า

“...ผมรู้สึกดีใจและภูมิใจมากที่มีส่วนได้เสนอร่างข้อเสนอเชิงนโยบายฉบับนี้เป็นข้อเสนอที่ดีนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังผมคิดว่าการยกระดับคุณภาพของนักเรียนจะเป็นผลเชิงประจักษ์แน่นอน...” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเป้าหมาย, 10 กันยายน 2553)

“...ดิฉันดีใจมากที่ท่านเห็นความสำคัญของนักเรียน และเปิดโอกาสให้พวกของดิฉันได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในครั้งนี้ ซึ่งผลจะเกิดขึ้นกับพวกเราทุกคน...” (ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์, 21 ตุลาคม 2553)

ดังนั้น จากกระบวนการวิจัยที่ยึดหลักการสำคัญข้างต้นดังกล่าว เป็นกระบวนการที่เชื่อมั่นได้ว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อเสนอที่ดีมีความสอดคล้องมีความเหมาะสม มีประโยชน์ มีความเป็นไปได้และเป็นที่ยอมรับกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

4.2 ประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากสรุปผลการวิจัยที่ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่เชื่อมั่นได้ว่ามีความเหมาะสม มีประโยชน์ มีความเป็นไปได้กับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัย ได้นำมาอภิปรายผลใน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรมขององค์ประกอบในภาพรวม 3 ด้าน ดังนี้

4.2.1 ด้านความครอบคลุมขององค์ประกอบ

ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยภาพรวมในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ถือว่ามีความครอบคลุมการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีความมุ่งหมายและหลักการเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในการพัฒนาลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) ที่กำหนดวัตถุประสงค์ ในการพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนา และกระทรวงศึกษาธิการ(2551)มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน

ทางศาสนา และสถาบันการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ในการจัดและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐาน

ในส่วนที่เป็นเป้าหมาย แนวทาง กลไกเชิงนโยบาย มีความเจาะจงมากขึ้น ดังเห็นได้ว่าข้อเสนอเชิงนโยบายในครั้งนี้ ได้กำหนดเป้าหมาย ขององค์ประกอบ 5 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม และเมื่อพิจารณาในแต่ละเป้าหมายได้กำหนดแนวทาง กลไกเชิงนโยบาย อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาเป้าหมาย แนวทาง กลไกเชิงนโยบาย ในแต่ละด้านพบว่า เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีความสอดคล้อง เหมาะสม มีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ต่อสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ เป็นที่ยอมรับจากการประชาพิจารณ์ นอกจากนี้ยังเป็นกลไกเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ กิ่งพร ทองใบ (2547) กล่าวว่า เป้าหมายเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์การต้องการให้เกิดขึ้น เป็นผลลัพธ์ที่เจาะจง สามารถแสดงเป็นข้อมูลเชิงปริมาณสามารถวัดได้ และมีระยะเวลาที่แน่นอน การกำหนดเป้าหมายต้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์การ และวิโรจน์ สารรัตนะ (2552) กล่าวว่า วิธีการสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลในเป้าหมาย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) กล่าวว่า การกำหนดแนวทางหรือวิธีปฏิบัติงานคือการนำเอาเป้าหมายที่มีลักษณะเป็นความคิดเชิงนามธรรม มาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยคิดโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนด้วย และวิโรจน์ สารรัตนะ (2546, 2552) ที่กล่าวว่า กลไกเชิงนโยบาย คือสิ่งที่ต้องการใช้ในการสนับสนุนวิธีการหลักเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และได้เสนอยุทธศาสตร์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ 13 ยุทธศาสตร์คือ 1) วิเคราะห์และ ส่งต่อนโยบาย 2) เรียนรู้ปัญหาเพื่อแก้ไขและป้องกัน 3) ใช้ผลการวิจัยให้เป็นประโยชน์ 4) นำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ 5) พัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบาย 6) ติดตาม ประเมินและวิจัยเพื่อพัฒนา 7) มุ่งชนะสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 8) มุ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 9) ศึกษาอนาคตเพื่อวิสัยทัศน์ ริเริ่มและสร้างสรรค์ 10) ทบทวนข้อวิจารณ์ต่อการศึกษา 11) ทบทวนข้อเสนอเพื่อปฏิรูปการศึกษา 12) ทบทวนเพื่อเข้าใจนโยบาย 13) พัฒนาตัวแบบกระบวนการนโยบายของหน่วยงาน และยังได้กล่าวถึงกลไกคู่การปฏิบัติงานว่าในการออกแบบโครงสร้างขององค์การต้องกำหนดกลไกการประสานงานในแนวตั้งขึ้น (vertical co-ordination) เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมของผู้บริหารระดับสูงเข้ากับกิจกรรมของผู้บริหารระดับกลางและระดับล่างตามลำดับ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ซึ่งการที่จะให้มีกลไกดังกล่าวมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงหลักการต่างๆ ดังนี้ การทำให้เป็นทางการ ความเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชา หลักการยกเว้น หลักการมีสายบังคับบัญชา ขนาดการบริหารหรือขนาด

การควบคุม การรวมอำนาจและกระจายอำนาจ การมอบอำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติการและตำแหน่งที่ปรึกษา นอกจากนี้ ควรสร้างกลไกประสานงานในแนวนอน (horizontal co-ordination) โดยพิจารณาถึงการสร้างกิจกรรมเชื่อมโยง (linking) ระหว่างแผนกต่าง ๆ ที่อยู่ระดับเดียวกัน โดยเฉพาะกระบวนการข้อมูลสารสนเทศและที่สำคัญ คือ ต้องอาศัยตัวบุคคลเป็นกลไก การประสานงาน กลไกสู่การปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย แผนงาน โครงการ และงบประมาณ ส่วน ประชุม รอดประเสริฐ (2535) เรียกกลไกเชิงนโยบายว่า ปัจจัย (resources) สนับสนุนการกำหนดนโยบาย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการ ในการกำหนดนโยบาย หากขาดปัจจัยภายในแม้เพียงอย่างเดียว นโยบายก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือแม้แต่สภาพดินฟ้าอากาศ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบายเป็นอย่างมาก หากสภาพแวดล้อมด้านใดด้านหนึ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรง นโยบายอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่อาจกำหนดขึ้นมาได้

4.2.2 ด้านความสอดคล้องกับบริบท

การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในครั้งนี้เกิดขึ้นจากสภาพความเป็นจริงจากบริบท การบริหารจัดการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ (focus group discussion) เพื่อตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ คือ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบาย ของการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพ การเรียนรู้ภายใต้กรอบการพัฒนา ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน และกลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะต่อร่าง และตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบาย ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) บุคลากรภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร และครูผู้สอน 2) กลุ่มบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษ 3) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น คือ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ และผู้ปกครอง รวมทั้งหมด 27 คน และผ่านการยืนยันข้อเสนอเชิงนโยบายจากการประชุมประชาพิจารณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ คือ เป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ ภายใต้กรอบการพัฒนา ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) บุคลากรภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร และครูผู้สอน 2) กลุ่มบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษาอื่น 3) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น คือ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน โดยยึดแนวคิดของ Guskey (2000) คือพิจารณาจากด้านความเหมาะสม (propriety) พิจารณาจากกระบวนการได้มา การใช้ถ้อยคำสำนวน การจัดกลุ่มการจัดลำดับ และการมีจุดเด่น ด้านความเป็นไปได้ (feasibility) ด้านความสอดคล้อง (congruity) พิจารณาจากความสอดคล้องกับนโยบายชาติ บริบทของสังคม ความสอดคล้องภายในองค์ประกอบ ได้แก่ เป้าหมาย แนวทาง กลไกเชิงนโยบาย ด้านประโยชน์ (utility) พิจารณาผลดีที่จะเกิดขึ้นกับองค์กร หน่วยงาน ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ (feasibility) พิจารณาจากความสามารถนำไปปฏิบัติ การมีทรัพยากรเพียงพอที่จะปฏิบัติได้ ภาวะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น การมีระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เอื้อให้ปฏิบัติได้

4.2.3 ด้านเป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบาย

จากการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับเป้าหมาย แนวทาง และกลไกเชิงนโยบายในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านร่างกาย

1.1) เป้าหมาย 5 ข้อ คือ (1) สุขภาพอนามัยแข็งแรงออกกำลังกายสม่ำเสมอและเห็นคุณค่าความสำคัญของการออกกำลังกาย (2) รู้คุณค่าและความสำคัญของการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย (3) น้ำหนัก ตามเกณฑ์มาตรฐาน (นักเรียนชาย-หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะต้องมีน้ำหนัก 29 กิโลกรัมและ 32 กิโลกรัม นักเรียนชาย-หญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีน้ำหนัก 46 กิโลกรัม และ 44 กิโลกรัม) (4) ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน (นักเรียนชาย-หญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะต้องมีส่วนสูง 140 เซนติเมตร และ 143 เซนติเมตร นักเรียนชาย-หญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีส่วนสูง 163 เซนติเมตร และ 154 เซนติเมตร) และ (5) รู้และเข้าใจหลักการในการพัฒนาด้านร่างกาย ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการมีร่างกายสมบูรณ์ มีสุขภาพแข็งแรง มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์ เข้าใจหลักการในการพัฒนา ด้านร่างกาย การออกกำลังกายสม่ำเสมอ รู้คุณค่าและการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย จะส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1985) กล่าวว่า การเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการ จึงกล่าวว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิดความเข้าใจ (cognitive domain) 2) การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ความรู้สึก (affective domain) 3) การเปลี่ยนแปลงด้านความเคลื่อนไหวของร่างกายหรือทักษะ (psychomotor domain) และทฤษฎีกลุ่ม Gestalt Theories ได้สรุปแนวคิดของกลุ่มไว้ว่า การรับรู้ (perception) เป็นการแปลความหมายจากการสัมผัสด้วยอวัยวะ รับสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้นและผิวหนัง การรับรู้ที่มากที่สุด คือ ทางสายตา จะประมาณ ร้อยละ 75 ของการรับรู้ทั้งหมด เช่นเดียวกับ พรทิพย์

คำพ้อ (2542) ได้สรุปคุณลักษณะของเด็กไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตไว้ดังนี้ 1) มีร่างกายสมบูรณ์ และเจริญเติบโตสมวัย อารุง จันทวานิช (2542) ที่กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบาย และแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่ง การเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น และมุ่งหวังที่จะให้ผู้ผ่านการศึกษา แต่ละคนมี ความสามารถ และมีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญคือ มีสุขภาพพลานามัยที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และวราภรณ์ รักวิชัย (2535) กล่าวไว้ว่า การเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายที่ถูกต้องให้กับเด็กนั้น จะทำให้เด็กมีพัฒนาการดังนี้ 1) มีน้ำหนัก ส่วนสูง ถูกส่วนหรือใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐาน 2) การทำงานของประสาทสัมผัส ประสานสัมพันธ์กันคือ ตา หู มือและ เท้า 3) มีสุขภาพอนามัย สภาพร่างกายดี

1.2) แนวทาง 8 ข้อ คือ (1) สร้างบรรยากาศในสถานศึกษาที่ผ่อนคลาย สะอาดถูกสุขลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการออกกำลังกาย (2) ส่งเสริมให้นักเรียนมีร่างกาย แข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดีและเจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย (3) ส่งเสริมพัฒนาการทางสุขภาพและ พัฒนาการทางการเคลื่อนไหว สร้างภูมิคุ้มกันโรค (4) สร้างอาคารเรียน อาคารประกอบในเนื้อที่ เหมาะสมและมีระบบ มีน้ำดื่มสะอาด และมีน้ำใช้เพียงพอ (5) ส่งเสริมการรับประทานอาหารที่มี สารอาหารครบหมู่และในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการ (6) มีหลักสูตร/แผนงาน/กิจกรรมการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาทางร่างกาย (7) ส่งเสริมระบบดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัยและภาวะ โภชนาการของนักเรียนและ (8) มีหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาทางร่างกาย ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการปฏิบัติที่จะทำให้การยกระดับคุณภาพผู้เรียนในด้านร่างกายจำเป็นต้องมี หลักสูตรที่ส่งเสริมพัฒนาทางร่างกาย มีบรรยากาศในสถานศึกษาที่ดี มีอาคารเรียน อาคารประกอบ ที่เหมาะสม มีน้ำดื่มสะอาดเพียงพอ ส่งเสริมการรับประทานอาหารครบห้าหมู่และเพียงพอ มีระบบ ดูแลสุขภาพอนามัยของนักเรียน สอดคล้องกับ แนวคิดของทฤษฎีความต้องการของ Maslow (Maslow hierarchy needs theory) เขาอธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการทางกายภาพ คนเรามักจะ ต้องการทางร่างกายซึ่งเป็นความต้องการเบื้องต้น แล้วจึงจะสนองความต้องการทางจิตใจเขาแบ่งเป็น 5 ชั้น คือ ความต้องการทางกายภาพ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การนอนหลับ พักผ่อน จุฬาลักษณ์ สุนทรวิภาต (2540) ที่ได้สรุปประเด็นชี้วัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ด้านร่างกาย ดังนี้ 1) การได้รับประทานอาหารกลางวันในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของ ร่างกาย 2) การมีสุขภาพแข็งแรง 3) การได้ออกกำลังกาย 4) การได้อยู่ในโรงเรียนที่สะอาด 5) การได้อยู่ ในที่ที่แสงสว่าง ส่องถึงหรือส่องผ่านไปได้ 6) การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ไม่มีกลิ่นเหม็น ปราศจาก สารพิษต่าง ๆ 7) การได้ดื่มน้ำสะอาด ไม่มีสี และมีน้ำใช้ 8) การได้ยินเสียงที่ไม่เป็นอันตราย 9) การได้รับการตรวจสุขภาพอนามัยโดยเจ้าหน้าที่อนามัยหรือครู เพื่อตรวจเช็คความผิดปกติของ

ร่างกาย 10) การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีความปลอดภัย และ อารี รังสินันท์ (2540) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนในการส่งเสริมและพัฒนาการเด็กในด้านพัฒนาการทางกาย โรงเรียนควรให้อาใจใส่ดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย และภาวะโภชนาการของเด็ก และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัย และเจริญเติบโตสมวัย

1.3) กลไกเชิงนโยบาย ได้แก่ โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โครงการพัฒนาภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ และโครงการอาหารกลางวัน ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการส่งเสริมสุขภาพ จะทำให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีสุขภาพดี ส่วนการพัฒนาภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ทำให้บรรยากาศภายในสถานศึกษาเอื้อต่อการพัฒนาในด้านร่างกาย รวมทั้งการได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวันสอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2543) ได้เสนอการปฏิบัติต่อพฤติกรรมสุขภาพ ดังนี้

- 1) ดูแลรักษาร่างกายและละของใช้ให้สะอาด
- 2) รักษาฟันให้แข็งแรงและแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง
- 3) ล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย
- 4) กินอาหารสุก ปราศจากอันตรายและหลีกเลี่ยงอาหารรสจัด สีสันฉูดฉาด
- 5) งดบุหรี่สารเสพติดการพนันและการสำส่อนทางเพศ
- 6) สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้อบอุ่น
- 7) ป้องกันอุบัติเหตุด้วยการไม่ประมาท
- 8) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอและตรวจสุขภาพประจำปี
- 9) ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ

2) ด้านสติปัญญา

2.1) เป้าหมาย 4 ข้อ คือ (1) สามารถสื่อความคิด ผ่านการพูดเขียน หรือนำเสนอด้วยวิธีการต่าง ๆ (2) ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์ (3) ความสามารถในการคิดหาเหตุผล คิดวิเคราะห์และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ (4) ความสามารถในการตัดสินใจและเลือกแนวทางการแก้ปัญหา ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการคิด การพูด การเขียน การคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ การตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้านสติปัญญาหากนักเรียนมีทักษะในการพูด การเขียน การคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะในการตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมั่งคั่งบ่งบอกถึงเป็นผู้มีสติปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky และ Piaget ที่อธิบายว่าพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของบุคคลมีการปรับตัวผ่านทางกระบวนการซึมซับหรือดูดซึม (assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (accommodation) พัฒนาการเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับและซึมซับข้อมูลหรือประสบการณ์ใหม่เข้าไปสัมพันธ์กับความรู้หรือโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม หากไม่สามารถสัมพันธ์กันได้จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (disequilibrium) บุคคลจะพยายามปรับสภาวะให้อยู่ในสภาวะที่สมดุล (equilibrium) โดยใช้กระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (accommodation) โดยเชื่อว่าคนเราจะมีพัฒนาการทางปัญญาเป็นไปตามลำดับขั้นจากการมีปฏิสัมพันธ์และมีประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคิดเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (logical mathematical experience) รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม

(social transmission) วุฒิภาวะ (maturity) และกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมและสังคม อย่างมาก เช่นเดียวกับ ทิศนา แจมมณี และคณะ (2536) กล่าวถึงเป้าหมายการพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ได้แก่ เป็นผู้มีควมใฝ่รู้สามารถคิด กล้าคิด กล้าถาม กล้าพูด กล้าทำ รู้จักแสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถแก้ปัญหาและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอารี รังสินันท์ (2540) กล่าวว่า ลักษณะความต้องการทางสติปัญญาของเด็กในวัยเรียน คือ การใช้สมองคิดและแก้ปัญหา การใช้เหตุผล ความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ความอยากรู้อยากเห็น ตลอดจนความต้องการ ที่จะช่วยเหลือตนเอง

2.2) แนวทาง 8 ข้อ คือ (1) ส่งเสริมกิจกรรมตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม (2) จัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลายและอบอุ่น (3) ส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์ผู้เรียน และจัดระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล (4) ส่งเสริมกิจกรรมตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม (5) วิเคราะห์ผู้เรียนและจัดระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล (6) ส่งเสริมกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม (7) วิเคราะห์ผู้เรียนและจัดระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และ (8) จัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการที่เหมาะสมกับวัยในบรรยากาศที่ดี มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลและคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก จะส่งผลให้มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา สอดคล้องกับ กัญญิกา พรหมณ์พิทักษ์ (2551) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการ ทางสมอง ควรดำเนินการดังนี้ (1) ใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลาย ทำท่ายให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่ม (2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กระตุ้นความสนใจและมีความหมายเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริง (3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาและสร้างวิธีการเรียนรู้ของตนเอง (4) จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัสแบบต่าง ๆ (5) ให้เวลาผู้เรียนได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์และสะท้อนกลับ ชี้คหุ่ย ให้เวลาผู้เรียนมี

2.3) กลไกเชิงนโยบาย ได้แก่ โครงการแนะแนว โครงการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ โครงการส่งเสริมรักการอ่าน โครงการจัดระบบดูแลนักเรียน โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และโครงการเรียนรู้ด้วย ICT ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการแนะแนว เป็นการช่วยให้นักเรียนได้รู้จักศักยภาพของตนเอง ส่วนการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรงซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนได้เกิดความคิดสร้างสรรค์จากแหล่งเรียนรู้ ส่วนการเรียนรู้ด้วย ICT จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่กว้างไกลไม่มีขีดจำกัดในการแสวงหาความรู้ของนักเรียน รวมทั้งการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของ

นักเรียนจะทำให้ให้นักเรียนมีทักษะทางทางการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Ulrich Neisser ได้ให้คำนิยามของกระบวนการรู้คิด (cognition) ว่าเป็นกระบวนการทางสมองในการปรับเปลี่ยน ลด ตัดทอน ขยาย จัดเก็บและใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส ซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่เกิดจากการกระตุ้นของสิ่งเร้าภายนอกก็ได้ ดังนั้นการรู้สีก การรับรู้ จิตนาการ การระลึกได้ การจำ การคงอยู่ การแก้ปัญหา การคิดและอื่น ๆ อีกมาก จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ส่วน สุมาลี ชัยเจริญ, อิศรา ก้านจักร และวรกิต วัชชาวลาม (2551) ได้วิจัยการสังเคราะห์โมเดล นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ทางสมองของผู้เรียนโดยใช้ Brain-Based Learning และเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ดังนี้ 1) การสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้ในการเรียนรู้จะมีการผนวกความรู้กับอารมณ์ควบคู่กันเสมอ 2) การออกแบบ เนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจะรับรู้ได้ง่าย 3) การจัดการเรียนรู้ ควรเน้นให้ ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ และควบคุมการเรียนรู้และ ได้ลงมือกระทำการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การ ออกกำลังกายหรือการเคลื่อนไหวร่างกาย จะช่วยลดความเครียดของสมอง และทำให้เกิดความสุขได้ 5) สมองจะพัฒนาได้ดีเมื่อมีการโต้ตอบกัน พุดคุยกัน แลกเปลี่ยนความรู้กัน

3) ด้านอารมณ์

3.1) เป้าหมาย 4 ข้อ คือ (1) การตระหนักรู้การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (2) การควบคุมและการแสดงออกทางอารมณ์ (3) การตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และ (4) มีสุนทรียภาพทางอารมณ์ ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการควบคุมอารมณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ ของตนเองและผู้อื่น และมีอารมณ์ที่ดีจะให้นักเรียนเป็นคนดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับ ทฤษฎีของ Combs ที่เชื่อว่า การให้คุณค่าความเป็นมนุษย์กับผู้เรียน โดยเฉพาะความรู้สึก อารมณ์ และสภาพจิตใจ ครูมีบทบาทเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเองโดยเน้นการให้นักเรียน เป็นศูนย์กลาง และสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546ค) ได้สรุปการพัฒนาทางด้านอารมณ์ ได้แก่ ความต้องการให้นักเรียนเป็นคนที่รู้จักควบคุมอารมณ์ มีความยับยั้งชั่งใจ อดทน อดกลั้น ไม่โกรธง่าย และภูมิใจในตนเอง

3.2) แนวทาง 11 ข้อ คือ (1) มีหลักสูตร/กิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง มองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองในแง่ดี และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้นได้ (2) จัดกิจกรรมให้ นักเรียนรู้จักคุณค่าในตนเอง รับรู้ตัวตนของตนเอง ตระหนักและชื่นชมตนเองในแง่ดี (3) เสริมสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นประชาธิปไตย ให้ความเคารพและการรับฟัง (4) เสริมสร้างความร่วมมือกับ ผู้ปกครองเพื่อพัฒนาคุณภาพทางอารมณ์ (5) ส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาทางอารมณ์อย่างหลากหลาย เช่น การเยี่ยมบ้านการโทรศัพท์แจ้งข่าวดี และส่งจดหมายไปทางบ้าน การเชิญผู้ปกครองมาเข้าร่วม กิจกรรม การใช้บทสนทนาประจำวันและการทักทายอย่างสม่ำเสมอ การส่งข่าวสารความสุข

การฟังนักเรียนพูด และการสนับสนุนให้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ (6) ให้แรงเสริมโดยครูและผู้เกี่ยวข้อง เช่น การให้รางวัล กำลั้งใจ หรือคำชมเชย (7) สร้างกิจกรรมการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ความสามารถในการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกับผู้อื่น (8) ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร (9) ส่งเสริมครูให้ช่วยเหลือผู้เรียนได้เข้าใจ ความรู้สึก อารมณ์ของตน (10) เสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ และ (11) ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะดนตรี/นาฏศิลป์/กีฬาและนันทนาการ ผลที่ปรากฏเช่นนี้ เพราะหลักสูตรหรือกิจกรรมที่พัฒนาด้านอารมณ์ให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การสร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย มีกิจกรรมที่หลากหลายโดยทุกฝ่ายร่วมมือในการพัฒนา การเสริมแรงทางบวก ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน และใช้กิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตใจที่ดีงามและสามารถควบคุมตนเองได้ สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2545ก) ได้เสนอแนวทางพื้นฐานในการพัฒนาอารมณ์ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ภายใต้อารมณ์ที่ผ่อนคลายและอบอุ่น 2) เด็กสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในชีวิตประจำวัน 3) เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย 5) จัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการ 6) ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ คีลธรรม และจริยธรรม 7) มีการประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย 8) จัดบริการ ให้คำปรึกษาและประสานกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเพื่อให้ความช่วยเหลือกรณีที่เกิดปัญหารุนแรงในเด็ก 9) จัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ภายใต้อารมณ์ที่ผ่อนคลายและอบอุ่น และ พืชรพล เทพประสิทธิ์ และคณะ (2549) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ดังนี้ 1) ฝึกการรู้จักคุณค่าในตนเอง รับรู้ตัวตนของตนเอง ตระหนักและชื่นชมตนเองในแง่ดี 2) ฝึกการแยกแยะถึงลักษณะของอารมณ์ชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นอารมณ์ที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา แล้วหาทางเลือกแสดงออกของพฤติกรรมทางอารมณ์ที่เหมาะสม 3) เรียนรู้การปฏิบัติตามกรอบกติกาของสังคม 4) รู้จักฝึกและเข้าใจธรรมชาติอารมณ์ของตน 5) ชื่อตรงต่อการแสดงออกทางอารมณ์ ทั้งคำพูด การกระทำ และความคิด 6) ฝึกการยับยั้ง ควบคุม และระบายอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม รู้จักที่จะไตร่ตรองก่อนจะแสดงออกในทุกครั้ง 7) ฝึกความอดทน และรอจังหวะที่จะแสดงออกของพฤติกรรมทางอารมณ์ที่เหมาะสม

3.3) กลไกเชิงนโยบายได้แก่โครงการพัฒนาหลักสูตรและงานวิชาการ โครงการโรงเรียนสีขาว โครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการยกย่องคนดี โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน และโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะหลักสูตรและงานวิชาการที่สถานศึกษาจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นการยกย่องคนดีในสังคม รวมทั้งการแนะแนวการศึกษาและการเข้าค่ายพัฒนาด้านอารมณ์

จะช่วยพัฒนาการควบคุมอารมณ์ของตนเองการแสดงออกทางอารมณ์ การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และมีสุนทรียภาพทางอารมณ์ ส่วนการป้องกันสิ่งเสพติดและสื่อลามกในสถานศึกษาจะช่วยทำให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตที่ดี สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546ค) ที่เสนอวิธีการเสริมสร้างทักษะทางอารมณ์และทางสังคมของเด็กดังนี้ 1) การเยี่ยมบ้าน 2) การโทรแจ้งข่าวดี และส่งจดหมายไปทางบ้าน 3) การเชิญผู้ปกครองมาเข้าร่วมกิจกรรม 4) การแสดงให้เห็นว่าเราใส่ใจ 4) การใช้บทสนทนาประจำวันและการทักทายอย่างสม่ำเสมอ 5) การส่งข่าวสารความสุข 6) การฟังนักเรียนพูด 7) การจัดเวลาเข้ากลุ่มวงกลมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ 8) การแสดงให้เห็นนักเรียนเห็นว่าเราไ้วางใจเขา 9) การยินยอมให้นักเรียนได้เลือก 10) การเสริมสร้าง การพูดกับตนเอง ทางบวกสำหรับนักเรียนที่ขาดความมั่นใจในความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ 11) การเล่าเรื่องบางอย่างเกี่ยวกับตัวเรา

4) ด้านสังคม

4.1) เป้าหมาย 3 ข้อ คือ (1) มีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (2) รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และ (3) มีทักษะชีวิต ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะต้องการให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในสังคม มีทักษะชีวิตและสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ จารูวรรณ นิพนานันท์ (2543) กล่าวว่า ความสามารถในการเข้าสังคม มีความสำคัญ และบันดลให้คนประสบความสำเร็จ ความสามารถทางสังคมของบุคคล สามารถสร้างเสริมได้จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เด็กที่ขาด AQ จะทำอะไรไม่เป็น ไม่ต้องการฝ่าฟันปัญหาอุปสรรค แต่ต้องการให้อุปสรรคหายไปเองอย่างรวดเร็ว มีความรู้สึกพ่ายแพ้ไม่มั่นใจตนเอง มักซึมเศร้าและมีโอกาสฆ่าตัวตาย ส่วนเด็กที่มี AQ สูง จะเป็นเด็กที่มีความมุ่งมั่น มีกำลังใจ มีความมั่นใจในตัวเอง มีแรงจูงใจของตัวเอง รู้จักเปลี่ยนอุปสรรคให้เป็นโอกาสได้ มีความสามารถดึงให้คนมาทำงานร่วมกันได้ ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะได้ และ นิตยา คชภักดี (2543) กล่าวว่า พัฒนาทางด้านสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น

4.2) แนวทาง 9 ข้อ คือ (1) เสริมสร้างกระบวนการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างตัวบุคคล (2) ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสทำงานกับเพื่อน ทั้งในห้องเดียวกันหรือเพื่อนต่างห้องในโรงเรียนเดียวกัน (3) ส่งเสริมให้นักเรียนอยู่ร่วมกับเพื่อนอย่างมีความสุข (4) ปลุกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (5) สร้างความเป็นผู้นำของนักเรียน โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย (6) สร้างบรรยากาศการได้รับความไว้วางใจจากครูและเพื่อน (7) สถานศึกษาสร้างบรรยากาศ ความเป็นประชาธิปไตย (8) สร้างบรรยากาศการได้รับความไว้วางใจจากครูและเพื่อน และ (9) ปลุกฝังให้

นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการสร้างกระบวนการ ให้นักเรียนอยู่ร่วมกัน การสร้างเจตคติความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อตนเอง การจัดบรรยากาศที่มีความไว้วางใจกับทุกคน จะทำให้นักเรียนมีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ดี นักเรียน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข และมีทักษะชีวิต สอดคล้องกับทิสนา เขมมณี และคณะ (2536) ได้กล่าวถึง การพัฒนาทางด้านสังคมดังนี้ เป็นผู้มี ความสามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้ง อย่างสันติวิธี รักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์ เห็นคุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รู้จัก รักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับจุฬาลักษณ์ สุนทรวิภาต (2540) ได้สรุปประเด็นชีวิตคุณภาพชีวิตใน โรงเรียนของนักเรียนด้านสังคม ดังนี้ (1) การได้เข้าร่วม กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น (2) การได้มีโอกาสทำงานกับเพื่อน ทั้งในห้องเดียวกัน หรือเพื่อน ต่างห้องในโรงเรียนเดียวกัน (3) การมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับเพื่อน (4) การได้รับความ ไว้วางใจจากครู และเพื่อน (5) การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีความเป็นประชาธิปไตย 6) การมีความ รับผิดชอบต่อสังคมโรงเรียน ในขณะที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้สรุปแนวทาง การพัฒนา ด้านสังคมไว้ว่าจะต้องให้ผู้เรียนฝึกการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย มารยาทและประเพณี ฝึกการเป็นผู้นำ และผู้ตาม (leadership) การพึ่งพาอาศัยกัน สามัคคีและ ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน รู้จักวางตนเมื่อเป็นผู้แพ้หรือชนะ มีพฤติกรรมการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับ คุณธรรม และความมีน้ำใจ

4.3) กลไกเชิงนโยบาย ได้แก่ โครงการกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการส่งเสริมการมีวินัยในโรงเรียน โครงการ TOBE NUMBER ONE โครงการเครือข่ายสังคม และโครงการเข้าค่ายคุณธรรม ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการส่งเสริมการมีวินัยในด้านต่าง ๆ การ เป็นผู้นำ การหารายได้ระหว่างเรียน การออมเงิน กิจกรรมประชาธิปไตย การป้องกันยาเสพติด และสื่อลามก การเข้าค่ายคุณธรรมจะทำให้นักเรียนมีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดี กับผู้อื่น รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุข และมีทักษะชีวิต สอดคล้องกับ Bushlem (2005) ที่ได้ศึกษาการเป็นผู้นำของนักเรียนโดย ใช้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยใช้ภาวะผู้นำ ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีพัฒนาการ ทางสังคมด้านภาวะผู้นำทั้งเพศหญิงและเพศชาย ได้แก่ ด้านการกำหนดในหน้าที่ด้านความเหมาะสม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความตั้งใจ ด้านการให้ความร่วมมือ ด้านการเป็นสมาชิกที่ดี และการ มองโลกในเชิงบวก และ ปลุค พรมรัตน์ (2545) ที่ได้สรุปประเด็นชีวิตการพัฒนานักเรียนด้านสังคม ไว้ 4 ประการ ดังนี้ (1) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ การ

สร้างความสัมพันธ์ การปรับตัว และการทำงานร่วมกัน (2) การได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนและครู ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ ความรับผิดชอบ และสามารถทำงานได้ดี (3) ความเป็นประชาธิปไตย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ เปิดโอกาสให้คิดอิสระ เลือกอย่างมีเหตุผล และการมีส่วนร่วม (4) การมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ ดูแลรักษาความเป็นสมบัติของโรงเรียน และมีวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายของโรงเรียน ไม่ก่อปัญหา

5) ด้านคุณธรรมจริยธรรม

5.1) เป้าหมาย 2 ข้อ คือ (1) ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน และ (2) ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน เป็นที่ยอมรับของสังคมจะทำให้นักเรียนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียนคนอื่น และส่งผลให้เกิดสันติสุขในสังคม สอดคล้องกับลิตจิต ธีรเวคิน (2548) กล่าวว่า ปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณ สังคมต้องมีวิญญาณ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การเกื้อกูลการเรียนรู้ โดยพ่อแม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ และสอดคล้องกับคณะกรรมาธิการการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา (2548) เห็นว่า คุณงามความดีทั้งหลายควรปลูกฝังในตัวบุคคล สอดคล้องกับ จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (2548) ที่กล่าวว่า คุณธรรมเป็นเสมือนบัพผุญติของความดี และความงามของจิตใจที่ส่งผลให้บุคคลประพฤติดีประพฤติชอบ คุณธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการประกอบการในวิชาชีพของบุคคล ในทุกสาขาอาชีพ เป็นการปลูกฝังจิตใจคน ให้สูงขึ้น ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว แสดงออกโดยการไม่เบียดเบียน มีความเมตตากรุณา มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

5.2) แนวทาง 6 ข้อ คือ (1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมในด้านคุณธรรมจริยธรรม (2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจากตัวอย่างที่ดี (3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนา การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (4) เสริมสร้างการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย (5) ส่งเสริมการมีเครือข่ายบิดา มารดา ผู้ปกครอง ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และ (6) ส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผลที่ปรากฏเช่นนี้ เพราะการส่งเสริมการจัดกิจกรรมในด้านคุณธรรมจริยธรรม การมีตัวอย่างที่ดี มีกิจกรรมที่หลากหลาย และมีเครือข่ายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับอานันท์ ปันยารชุน (2546) เห็นว่า ควรให้เด็กฝึกฝนและฝึกปฏิบัติ เรียนรู้จากตัวอย่างที่ดี โดยมีวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ 1) เรียนรู้วิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรม เช่น มีสัมมาคารวะ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) เรียนรู้หลัก

ปฏิบัติทางศาสนา หรือสิ่งอันควรเคารพในศาสนา 3) เรียนรู้เพื่อปลูกฝังลักษณะสำคัญบางอย่าง เช่น ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัดคอดออม มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ต้องเรียนรู้การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม รู้จักหลักคุณธรรมความถูกต้อง ความพอดี การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว การควบคุมอารมณ์ และความสามารถอดใจรอสิ่งที่ต้องการได้ ซึ่งคล้ายคลึงกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานสำคัญในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้วคือ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ มีวินัยเคร่งในระเบียบ ความรับผิดชอบรู้หน้าที่และประหยัด และสอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา (2548) ได้เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาและสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีแผนงานส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรม อย่างเป็นทางการมีการควบคุมกำกับให้เป็นไปตามแผน หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) บุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคมต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่ มีโครงการ มีกิจกรรม มีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยใช้ยุทธศาสตร์ บ้าน วัดหรือองค์กรศาสนา และโรงเรียนร่วมกัน 4) สื่อมวลชนร่วมกันเสนอข่าว ความรู้ และพฤติกรรม การแสดงออกที่เป็นแบบอย่างที่ดีในเชิงสร้างสรรค์ 5) มีการฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรมที่ดีงาม ภูมิปัญญาไทย 6) ส่งเสริมให้โรงเรียนและครูจัดกิจกรรมการสอนที่บูรณาการคุณธรรม และจริยธรรม ในทุกกลุ่มสาระ 7) รื้อฟื้นวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เพื่อให้ความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติ 8) มีเป้าหมายในการลดกระแสนิยมและสร้างค่านิยมที่ดีในการบริโภค ตลอดจนปลูกฝังพิจารณาในการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติ และ 9) ต้องมีโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชน หรือบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมดีเด่น และสอดคล้องกับและรุ่งทิวา จันทร์วัฒนวงษ์ (2549) กล่าวว่าบทบาทต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกสาระการเรียนรู้ที่ตนเองสอน ครูต้องแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และครูต้องสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

5.3) กลไกเชิงนโยบาย ได้แก่ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการประชาธิปไตย ด้านการะธรรม โครงการคุณธรรมนำความรู้/เศรษฐกิจพอเพียง ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะการปลูกฝังให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของโรงเรียนวิถีพุทธจะส่งผลให้นักเรียนเกิดคุณธรรมอย่างแท้จริง ส่วนโครงการเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้นักเรียนเป็นคน มีเหตุผล รู้จักประมาณตนเอง สอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548) เห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ควรจัดกิจกรรมการเรียนหลายวิธีโดยแบ่งเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม คือ (1) การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม หรือการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ (2) การเรียนการสอนโดยใช้สื่อการสอน เช่น การใช้ข่าว การใช้ของจำลอง (3) การให้นักเรียนกระทำกิจกรรมเช่นการวาดภาพ การเล่านิทาน

(4) การกระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือการเรียนรู้ด้วยการใช้สังคม และสอดคล้องกับอัญชติ พุทธชาญค้ำ (2547) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การให้การอบรมตอนเช้าก่อนเข้าเรียนและมีการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรม ในกิจกรรมปฏิบัติตามวาระ โอกาสต่าง ๆ เน้นการปฏิบัติจริงโดยครูปฏิบัติด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบ กอปรกับการส่งเสริมและสนับสนุนของผู้ปกครอง โดยกระทำอย่างต่อเนื่อง นักเรียนจะมีคุณธรรม และจริยธรรมสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชาติ ชัยศรี และคณะ (2548) และที่สำคัญพบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนจำนวนมากดำเนินการได้ผลดีที่สุด คือ โครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม และสากล เกตุทอง (2545) ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา 5 องค์ประกอบ คือ ด้านบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสอนและการนิเทศ ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน และด้านการประเมินผลทางจริยธรรม และสอดคล้องกับนงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตังจิตรเจริญกุล (2551) พบว่า บทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมระดับบุคคล ได้แก่ การอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ การอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน การเลียนแบบบุคคลสำคัญที่มีคุณธรรม

ดังนั้น เป้าหมาย แนวทาง และกลไกที่กำหนดในข้อเสนอเชิงนโยบายจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถบ่งบอกถึงความต้องการที่ชัดเจน และสามารถเป็นกรอบแนวคิดในการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

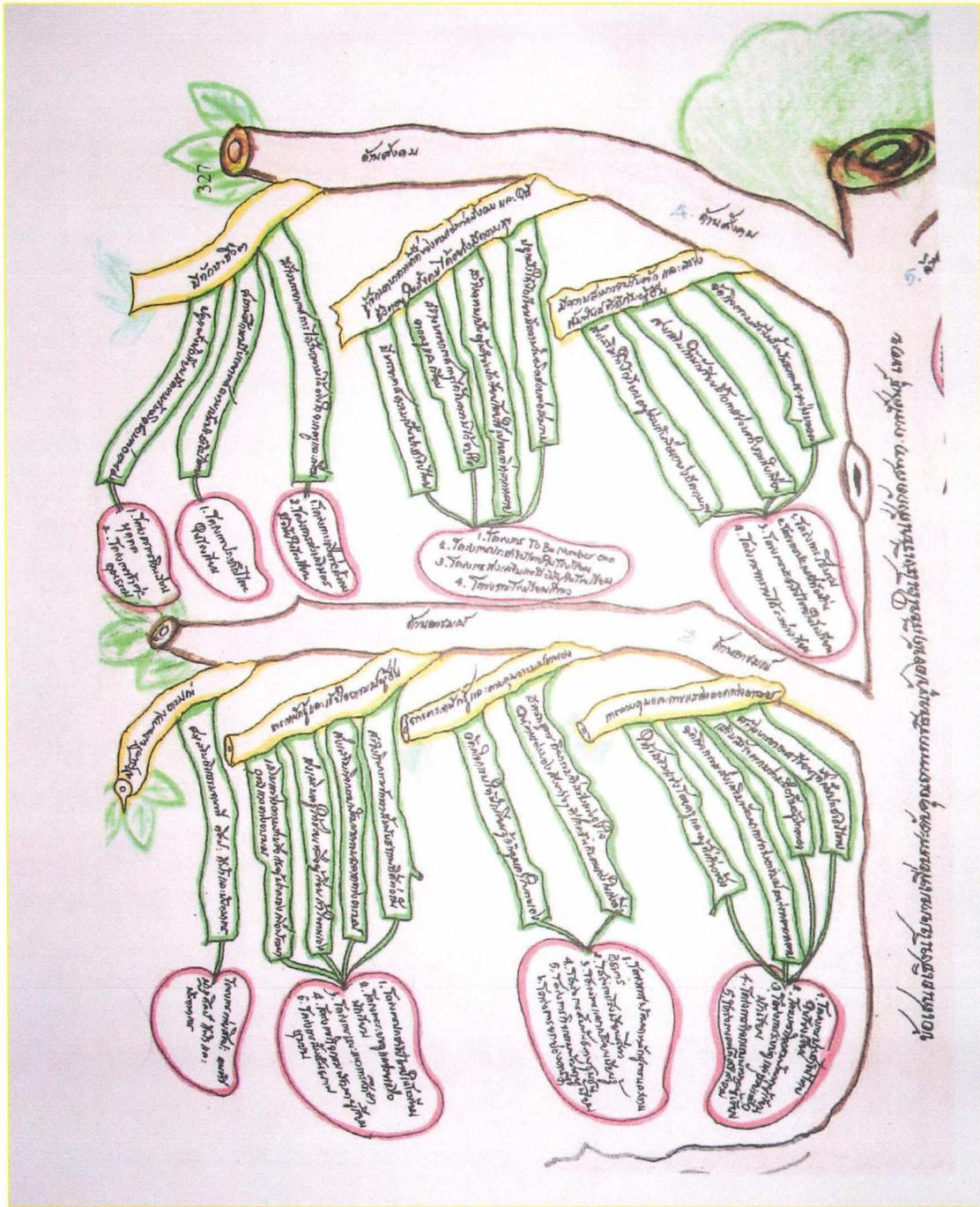
จากลักษณะของข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นผลจากการวิจัยดังกล่าวทั้ง 3 ประเด็นสรุปได้ว่าผลการวิจัยข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ในครั้งนี้ เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่ดี มีความสอดคล้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีประโยชน์และเป็นที่ยอมรับจากสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และระดับจังหวัดกาฬสินธุ์

องค์ประกอบสำคัญของข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สามารถแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ตามแผนผังความคิด สรุปได้ดังภาพที่ 5-7

ภาพที่ 5 แผนผังความคิดองค์ประกอบสำคัญของข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคาฬสินธุ์ เขต 2

หมายถึง เป้าหมาย
 หมายถึง แนวทาง
 หมายถึง กลไกเชิงนโยบาย

ภาพที่ 6 แผนผังความคิดองค์ประกอบสำคัญของข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านอารมณ์ และด้านสังคม

หมายถึง เป้าหมาย
 หมายถึง แนวทาง
 หมายถึง กลไกเชิงนโยบาย

5. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยที่เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะใน 2 กรณี คือ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ครั้งต่อไป

5.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

5.1.1 ด้านร่างกาย มีเป้าหมายที่ชัดเจน ในการพัฒนาสุขภาพอนามัยแข็งแรง ควรส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เป็นเลิศ ส่วนการเรียนรู้ และเข้าใจหลักการในการพัฒนาด้านร่างกาย สถานศึกษาควรเร่งรัดให้มีการจัดกิจกรรมการอบรมให้ความรู้หรือการเข้าค่ายที่ทำให้นักเรียนเข้าใจหลักการในการพัฒนาด้านร่างกาย

5.1.2 ด้านสติปัญญา มีเป้าหมายที่ชัดเจน ในการพัฒนาความสามารถในการสื่อความคิดวิเคราะห์ และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนั้น จึงควรสนับสนุนให้ดำเนินการตามโครงการที่ส่งเสริมความสามารถในการสื่อความคิดวิเคราะห์ และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ต่อเนื่องและยั่งยืน ส่วนความสามารถในการตัดสินใจ และเลือกแนวทางการแก้ปัญหา สถานศึกษาควรเร่งรัดให้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ และเลือกแนวทางแก้ปัญหา เช่นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นต้น

5.1.3 ด้านอารมณ์มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการตระหนักรู้การควบคุมอารมณ์ของตนเอง สถานศึกษาจึงควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาการตระหนักรู้การควบคุมอารมณ์ของตนเอง ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง ส่วนการมีสุนทรียภาพทางอารมณ์ สถานศึกษาควรเร่งรัดการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดสุนทรียภาพทางอารมณ์ โดยจัดกิจกรรม อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เช่น ค่ายศิลปะ ค่ายดนตรี ชมรมกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

5.1.4 ด้านสังคมมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการให้มีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการพัฒนาการให้มีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ส่วนการมีทักษะชีวิต สถานศึกษาควรเร่งรัดให้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะชีวิต เช่น กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ค่ายอาสาจิตสาธารณะ ชมรมเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด และกิจกรรม แนะแนว เป็นต้น

5.1.5 ด้านคุณธรรมจริยธรรมมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามหลักคุณธรรมพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง

ส่วนการประพฤตินิปฏิบัติตนในสิ่งที่สังคมถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม สถานศึกษาควรเร่งรัดให้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเน้นกิจกรรมที่ศึกษาจากตัวอย่างที่ดี และส่งเสริมให้เครือข่ายในสังคมมีส่วนร่วมในการเป็นแบบอย่างที่ดี

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 หน่วยงานต้นสังกัดและหรือสถานศึกษาแต่ละแห่งควรจัดทำวิจัยเชิงนโยบายของตนเอง โดยประยุกต์ใช้รูปแบบวิธีวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ แล้วนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับผลวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายในระดับหน่วยงานหรือระดับสถานศึกษาที่จะนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

5.2.2 ควรใช้รูปแบบการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ (Indicator development) หรือรูปแบบการวิจัยการประเมินเชิงระบบและรวมพลัง (systematic and collaborative evaluation: SCE) เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนใน 5 ด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินหรือพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหรือหน่วยงานต้นสังกัด

5.2.3 ควรใช้รูปแบบการวิจัยเพื่อและพัฒนา (Research development: R&D) เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนใน 5 ด้าน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหรือหน่วยงานต้นสังกัดให้ดีขึ้น

